

LJUBLJANSKI ČASNIK.

№ 59.

Vtorik 22. Kozoperska

1850.

„Ljubljanski časnik“ izhaja vsak teden dvakrat, in sicer vtorik in petek. Predplačuje se za celo leto pri založniku Jožefu Blazniku 6 gold., za pol leta 3 gold., za četert leta 1 gold. 30 kraje. Za polletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odraja še 15 kraje. Celoletno plačilo za pošiljanje po cesarski pošti zneso 7 gold., za pol leta 3 gold. 30 kraje., za četert leta 1 gold. 45 kraje. — Vsaka cesarska pošta prejme naročilo in denar, in ako se na pismo zapiše, da so naročivni denarji (Pränumerationsgelder) v njem, ni treba nič poštne plačati.

Vradne naznanila.

O obkrajju ljubljanskiga kantonskiga poglavarstva so se iz noviga od 21. pr. m. do zdaj sledeče občine vstanovile, v kterih so bili zvo-ljeni:

Na Viču: gospod Matija Wohlmuth za župana, potem gospod Franc Novak in gospod Boštjan Selan za občinska svetovavca, vsi trije posestniki.

V spodnji šiški: gospod Jovan Klinc, posestnik, za župana, potem gospod Jovan Gosar in gospod Franc Strukel, posestnika, za občinska svetovavca.

V Podgorici: gospod Jovan Dolničar, kerčmar, za župana, potem gospod Andrej Čedivnik in gospod Jovan Ruckaj, posestnika, za občinska svetovavca.

Na Ješci: gospod Juri Cuder, posestnik in kerčmar, za župana, potem gospod Juri Smrajc in gospod Lovre Sever, posestnika, za občinska svetovavca.

V Izkivasi: gospod Jernej Platnár, posestnik, za župana, potem gospod Andrej Skul in gospod Luka Wamplin, posestnika, za občinska svetovavca.

Na Studencu: gospod Matija Modic, posestnik, za župana, potem gospod Gašper Sterle in gospod Jožef Kralič, posestnik, za občinska svetovavca.

V Verbljenju: gospod Matevž Tancik, posestnik, za župana, potem gospod Martin Suha in gospod Jožef Glavan, posestnika, za občinska svetovavca.

V Pijavi Gorici: gospod Matija Virant, posestnik, za župana, potem gospod Gašper Jamnik in gospod Franc Tekave, posestnika, za občinska svetovavca.

V Tomišlu: gospod Jovan Kralič, posestnik, za župana, potem gospod Jovan Zalar in gospod Lovre Fister, posestnika, za občinska svetovavca.

V Loki: gospod Jovan Gams, posestnik, za župana, potem gospod Martin Kikel in gosp. Jožef Kanseč, posestnika, za občinska svetovavca.

V Želimplju: gospod Jožef Kramer, posestnik, za župana, potem gospod Jožef Jakič in gospod Jovan Virant, posestnika, za občinska svetovavca.

V Šent-Jurji: gospod Jovan Tomšič, posestnik, za župana, potem gospod Jovan Glinšek in gospod Jovan Pucihar, posestnika, za občinska svetovavca.

V Mostah: gospod Tomaž Spelko, posestnik, za župana, potem gospod Martin Ciglar in gospod Matija Dolničar, posestnika, za občinska svetovavca.

V Šmarju: gospod Martin Ogorevc, posestnik, za župana, potem gospod Jovan Kračman in gospod Andrej Boben, posestnika, za občinska svetovavca.

V Černučah: gospod Jernej Rebol, posestnik, za župana, potem gospod Mihael Rotar in gospod Jovan Dobrave, posestnika, za občinska svetovavca.

V Grosuplem: gospod Anton Strojan, posestnik, za župana, potem gospod Anton Dolničar in gospod Jožef Jagodič, posestnika, za občinska svetovavca.

V Polju: gospod Simon Podboršek, posestnik, za župana, potem gospod Franc Peterlin in gospod Primaž Dovč, posestnika, za občinska svetovavca.

V Dobrunju: gospod Jakob Cuzek, posestnik, za župana, potem gospod Jovan Mekinc, gospod Jovan Verbič in gospod Andrej Lenec, posestniki za občinske svetovavce.

To se s tem pristavkam občinstvu naznani, da je zdaj vsih 41 občin tega kantonskiga poglavarstva vstanovljenih, in da kantonsko poglavarstvo za svojo dolžnost spozna, gospodam duhovnim pastirjem za marljivo in dobrovoljno pomoč pri vstanovljanju občinskih opravil serčno hvalo javno izreči.

C. k. kantonsko poglavarstvo

Ljubljana 17. oktobra 1850.

Glanènik. s. r.

17. oktobra 1850 bo v c. k. dvorni in državni tiskarnici na Dunaju CIV. del občnega državniga zakonika in vladniga lista, ki je 7. augusta 1850 v edino nemškem izdanju na svitlo prišel, v vsih devetih dvojnih izdanjih izdan in razposlan.

Zapopade pod

Št. 314. Cesarski ukaz od 6. julija 1850, s kterim se dovoli, da sopruha in sin nadvojvoda Jovana, gosa grofnja in gospod grof od Meran sodniškiga stanu udov cesarske hiše, kakor tudi, da kraljevič Vasa in njegova rodovina šodniškiga stanu deležni ostanejo.

Št. 315. Ukaz ministra kupčije od 27. julija 1850 zadevajoč vpeljavo poštnih navkazov za gotovo plačilo in prejeme zapečatenih poslatev z dnarjem in drugimi vrednostmi.

Št. 316. Razglas ministra vojaštva od 29. julija 1850, s kterim se vojaškim sodništvam v prestopkah kuge veči moč glede polajšanja kazni dovoli.

Št. 317. Razpis ministra pravosodja od 30. julija 1850, s kterim se z zastopnostjo ministrov notrajnih zadev in denarstva odloči, da se ima s pravicami, ki so s posestvam nepremakljiviga blaga zjedinjene, proti odškodovanju dvignjene in za odškodovavne naznanjene, in z odškodovanjem, ki na mesto njih stopi, kakor z delam nepremakljiviga blaga ravno tako tudi z posestvi, ki se v nekterih kronovinah najdejo in imajo samo dominikalne pravice, za zdaj še kakor z nepremakljivim blagam ravnati.

Št. 318. Razpis ministra denarstva od 3. augusta 1850, s kterim se ravnanje 1. augusta 1850 verste 441 srečkanih česko-stanovskih denarničnih obligacij raznih obresti naznani.

Dunaj 16. oktobra 1850.

Od c. k. vredništva občnega državniga zakonika in vladniga lista.

17. oktobra 1850, bo v c. k. dvorni in državni tiskarnici na Dunaju CXXXVII. del

občnega državniga zakonika in vladniga lista, in sicer v edino nemškem izdanju izdan in razposlan. Vsih devet dvojnih izdanj se bo jutro 18. oktobra 1850 izdalo in razposlalo.

Zapopade pod

Št. 385. Cesarski patent od 10. oktobra 1850, s kterim se za vse kronovine avstrijskiga cesarstva razun Ogerskiga, Sedmograškiga, Horvaškiga in Slavonskiga, serbske vojvodine in temeškiga Banata in lombardo-beneškiga kraljestvo, direktni davki z* dodatnimi vred za leto vladarstva 1851 razpišejo.

S tem delam vred se bo tudi štir in petdeseti dokladni del izdal in razposlal. Zapopade naj ponižniši prednašanje ministra denarstva od 6. oktobra 1850 k predstoječimu v CXXXVII. delu občnega državniga zakonika in vladniga lista pod št. 385 naznanjenimu cesarskimu patentu od 10. oktobra 1850.

Dunaj 17. oktobra 1850.

Od c. k. vredništva občnega državniga zakonika in vladniga lista.

17. Kozoperska 1850 je bil XXVI. del II. Tečaja deželnega zakonika, in vladniga lista izdan in razposlan; zapopade pod:

Št. 438. Razglas c. k. krajskiga poglavarstva od 8. Kimovca 1850. Kako ima prebivati žandar, kadar dalj časa v zvananji službi ostane, in kako se ima žandarmarija v sili iz eniga v drug kraj pospeševati.

Št. 439. Razpis c. k. krajskiga poglavarstva od 9. Kimovca 1850. Odbornikom v posameznih županijah gospodarstvo vlastniga premoženja ni pripušeno, če se je več sosesek v eno županijo zjedinilo.

Št. 440. Razpis c. k. krajskiga poglavarstva od 12. Kimovca 1850. Koliko gre regimentnim, potem krilnim pisarjem c. k. žandarmerije za staniše.

Št. 441. Razpis c. k. krajskiga poglavarstva od 16. Kimovca 1850. Prostost kolka (štampeljna) prošinj za dobljenje potnih pisem in domovinskih listov.

Ljubljana 19. Kozoperska. Danas popoldan proti šesti uri je prišla Nje c. k. visokost, nadvojvodina Zofia, mati našiga presvitliga cesarja, nazaj iz Tersta in se je po kosilu v gostivnici „k mestu Dunaju“, spremljena od gorečih želj za Njeni in cele cesarske rodovine blagor na posebnim parovlaku po železnici še tisti večer dalje na Danuj odpotila.

C. k. deželno poglavarstvo je posestniku zemljiša „zverinjak“ (Thiergarten) pod Ljubljano Jožefu Bišofu pooblastljenje, deželno Fabriko za izdelovanje kavnihih namestkov (Kaffeh-Surrogate) napraviti za ktero je prosil, podelilo.

V Ljubljani 3. Kozoperska 1850.

Ko se je dunajsko društvo za podporo Jelčićeviga zaklada na krajsko kronovino obrnilo, so se začeli mili darovi v ta namen na-

birati, ki so znesli 701 gold. in so se društvu poslali.

Na prošnjo imenovaniga društva se v njegovem imenu za tiste, katerim se bodo mili darovi podelili, vsim tistim dobrodelnikom terpečiga človeštva preserčno zahvalim, ki so k imenovanimu donesku pripomogli.

Ljubljana 19. oktobra 1850.

Gustav grof Chorinsky,
c. k. deželni poglavar.

Politiške naznanila.

Avstrijsko cesarstvo.

Dunaj 15. Oktobra, Vterjenje Dunaja dobro napredova. Kar je notranjiga mesta, bo dobilo terdne in od poprejnih veliko visoci nakope. Delama so že zdelane, delama so tudi skorej doveršeni in delama se priprave delajo. Kar je popolnoma novih nakopov, so bolj ven iz mesta prot predmestjem pomaknjeni in zgol iz opeke narejeni. Skušnja uči, de je tudi za vojaške zidarije opeka nar boljši; zakaj akp krogla v kamen prileti, se on razbije in kmalo veliko luknjo napravi, med tem ko se opeke le malo odkruši in razmane. Posadka, ki je na Dunaju, šteje zdaj 24000 mož, med njimi kakih 600 Lakov in 2200 Slovanov iz Češkiga in Galicije. Sploh so ti vojsaki prav priljudni ljudje, ki se, kar morejo prizadevajo, stan oblege polajšati. Kdaj de bo ta stan nehal se prav nič ne vé, eni pravijo, de na ženitniški dan cesarja. Davnej že so se podpisi nabirali, de bi vlada obležni stan vzdignila, zdaj je ta reč zopet potihnila, potem ko se je že kakih 28000 podpisov nabralo. Več se jih je branilo podpisati, ker so se Bog vé, zopet kakšnih Don Quišotovih mlinov zballi. En gospod je clo poskusil, nasprotno podpise nabirati, de bi Dunaj še v obležnim stanu ostal, pa njegova nabira je cela dva podpisa znesla in še teh dveh podpisov je bil eden njegov. Sicer bi po mojim nikakoršne nevarnosti ne bilo, Dunaj v kratkim vojaške vlade oprostiti. Zakaj ljudje so tukaj h pameti prišli in ne išejo več svoje sreče v Frankobrodu in po družih unanjih krajih, temuč ondi kjer je gotova in ne zmišljena — v samostalni v svobodni Avstrii.

Zvedili smo nekoliko zastran natančniših naprav v serbski vojvodini. Poglavno mesto bo Novi Sad in ne Temišvar al pa Bečkerek, kakor se je govorilo. Vojvodina bo imela le en deželni zbor in ta bo serbski. V vojvodini in v banatu je več kot dve tretjini Serbov in ti so si 1848 in 49 toliko zaslug memo ondottih Valahov in Nemcov pridobili, de so že svoj narodni zbor zaslužili. De se pa zavolj tega enakopravnost ne bo kratila, se bo tudi skerbela, zakaj ona se lahko obvaruje, ako ravno manjšini ni dovoljeno, svoj zborček imeti.

Slovensko slovstvo zmirej veselši sadje donasa. Duhovni gospod Verne iz Tersta so zopet dve imenitni knjigi spisali. Ena obseže popotovanje po laških deželah, z zgodovinskimi in krajnimi vpletki. Zlo želimo, de bi jo kmalo natiskat dali, ker nam tacih bukev še popolnoma manka. Druga knjiga je pa obširen spis, ki o zgodovini človeštva govori. Ta spis so pisatelj sem na Dunaj nekterim slavnim slavenskim pisavcam v pregled poslali, katerim močno dopade. Kmalu smemo upati, de bo ta knjiga v natis prišla in že v nekterih meščih občinstvo razveseljevala. Tudi gospod Vertove s svojo občeno zgodovino dobro napredovajo, ker imajo že, kakor iz gotoviga vira zvemo, za šestnajst tiskarnih pol spisane.

Vreme imamo še dovolj prijetno, samo zjutrajni mraz, ki je že silno hud, oznanuje, de Dunaj za dve zemljepisni stopnji nad Ljub-

ljano leži. Letina je okoli mesta precej dobro stekla, tako de je vsaktera reč po ceni dobiti. Korun je tukej debel, čerst in brez kvara. Grozdje je lepo dozorilo in je dober kup, ravno tako tudi sterneno žito. Ajde tu clo nič ne sejejo. Za srebern dnar gre terda; ni je viditi dvajsetice, če bi jo prav o poldne z desetimi baklami iskal. Vendar nas zavolj tega ne bo konca, ker je dovolj medi. Zlo sim se parkrat zavzel, branovca pri menjanju polno perise krajcarjev izvleči viditi. Med sicer tudi nima velike vrednosti in lepote, pa uboga Ljubljana! ti, kakor mi je dobro znano, še kebrov nimaš. *) Dermavov.

Dunaj 17. Oktobra. Gospod Cigale bo dobil pri svojim zlo težavnim delu prestavljanja pomagaca. Zato službo se jih je več oglasilo. Dobil jo je gospod Bučar, ki ga slovniška znanost slovenskiga jezika, ki drugim prositeljem nek pomankuje, kakor tudi pravdoznanske vednosti močno priporočajo. Tudi pri zagrebški, novo vstanovljeni akademiji bo nekoliko Slovincov v službo prišlo. Saj za g. Gostišata za gotovo vemo, de mu je ministerstvo prednašanje ene pravdoslovne vednosti namenilo. Pa slovensko Celje dobi žali Bog! zopet nemškiga vodja. Mislili smo, de visoko učeni g. Premru v to stopinjo pride, pa kakor se kaže, bo mogel še zmiram v Gorici ostati, dokler mu njegove zasluge visočejši službe ne pridobe.

Dermavov.

Ljubljana. Komisija Ljubljanskiga okroga za oprostenje zemljiš se nam prav dobro obnaša, in kaže: de bo to težavno delo hitreje dokončano, kakor smo si od začetka mislili. Urbarjalno in laudemijalno odškodvanje bo skoraj končano, in le desetinsko še ostane, tu se je pa tudi že pričelo. Kmetje so, kar njih plačilo zadeva sploh dovoljni, nekteri tudi prav veseli, de se bodo z tako majhnim denarjem zopernih davkov odkupili. Le nekteri se pa vender še najdejo, katerim še vedno njih svojoglav: „nič ne damo“ v glavi tiči, in za to tudi ne pridejo blizo, kadar jih komisija zavoljo njih zadevajočiga odškodvanja pred se povabi, ali če tudi pridejo ni mogoče ene pametne besede z njimi govoriti.

Kar urbar in tlako zadeva, ne more veliko navkriž hoditi, če kmet pride pred komisijo, ali ne; ali pri prerajtvi desetinskiga odškodvanja bi se utegnil dobro opehariti tisti, kteriga blizo ne bo. Desetinske gosposke namreč, desetine, ne morejo tanko za vsako njivo vediti, ali je v njih desetini ali ne, prav lahko bi se primerilo, de bi kmet obsojen bil od ene njive desetino dvakrat odškodvati. Meje med sosesko in sosesko namreč niso vselej tudi meje med desetino in desetino; torej tisti desetnjaki, kteri vse posestnike ene katastarske soseske in vse njih njive v svojo desetino spišejo, velikokrat tudi zoper svojo voljo v tujo desetino sežejo. Kmetam se mora toraj dobro priporočiti, de, kadar bodo zavoljo odškodvanja desetine pred komisije poklicani, radi pridejo, de bodo oni ako bi kje kaka zmota bila jo poravnali, in sami sebe škode obvarovali, ktera bi se jim utegnala zgoditi, desiravno jim je noben desetnjak ne želi storiti.

Austrijska. V „Bekentnisse eines Soldaten“ beremo sledeče: Armada bo zadnjo kaplo kervi prelila za naprave, ktere bo njegovo veličanstvo po zaslišanju zastopnikov državnih narodov dalo. Na to „Lloyd“ odgovori:

Zaznamovati so nam hotli armado — žali Bog, de se tak glas iz nje srede sliši — za tako, ki ima absolutistiške in aristokratiške namene, ki je pripravljena pravice nekterih ljudi na stroške vsih družih državljanov braniti. Hotli so, de bi verjeli, de se pol milijona ljudi, kterih je devet desetina iz kmetov,

*) Poslednje dni so se nekoliko bolj pokazali.

hduje zavolj tega, ker se je samovlada dvignila. Naj nam ljudje odpuste, ako takim pravlicam ne verjamemo, in ako take pravlice za želje neke majhine stranke deržimo. „Bekentnisse eines Soldaten“ zaznamovale, za misli tega vojaka celo armado odgovorno storiti, nimamo ne poguma, ne pravice. Ako ena lastovka še poletje ne stori, tudi en absolutist absolutizma ne. Ako bi morali take „Bekentnisse“ storiti bi se pri spovednici obdolžili, zlo pa bi se varovali take zmote med omikano ljudstvo raztrositi. Preveč je to za častnika v armadi, ko še ni nobene terdnjave sovražniku vzel in ga nikdar zmagal ni, kteriga domovina še ne šteje med perve junake, svojimu cesarju očitati, de se je On prenaglil, ko je iz lastniga nagona svojim narodom vstavo podelil, in ministerstvu, ktero je cesar sam poklical, naznaniti, de on vanj ne zaupa. Kak Radecky bi bil pač dvakrat pomislil, preden bi bil kaj taciga storil.

Ne dvomimo, de bo ta spomin mnogo storil, razdraženo ljudstvo umiriti, toliko bolj, ker se od mnogih krajev terdi, de se je armada zoper „Bekentnisse“ uperla. In kogar tudi to ne umiri, naj pogleda na stanje denarnice. Kaj taciga storiti bi bilo treba materielnih pomočkov in med temi tudi denarja.

* Sliši se, de se bodo prihodnje leto v vsakem mestu in v vsih večih tergih državne šole treh razredov vstanovile.

* Dunajski časopisi pravijo, de se bo avstrijska armada očitno zoper „Bekentnisse eines Soldaten“ izrekla in svoje mnenje naznanila; in zdaj samo še pričaje, de se bo Radecky prvi oglasil. Tega pa ne moramo zagotoviti, ampak le povemo, kar se pripoveduje.

Horvaška. „Jug. nov.“ pišejo: Čujemo, de je gradiški občini dovoljen odgovor prišel od sv. bana, kteri se naroči svoje opravila v narodnem jeziku voditi.

Galicija. Grof Goluchowski, ki je za deželnega poglavarja Galicije zvoljen, se je že v Lvov podal, mestno občinsko svetovavstvo je sklenilo, mu častno pravico gradjanstva podeliti in je že to naznanilo.

Dalmacija. Iz Zadre se piše 10. t. m. V Kotarskem okrožju je vse mirno. Černogorci ne delajo sile in že dolgo niso prebivavcov nadlegvali. Drugači je pa s Turki. 28. pr. m. je 300 do 400 Černogorcov pod vojvodama Drago in Hasan Kasanovi Buganovičem turško vas Uhli v okrožju Zubci napadlo in 400 ovac, 40 volov in 20 konj odpeljalo. Prebivavci so se dvignili zoper Černogorce, ki so se pa ustavili in plena niso iz rok spustili. 4 Černogorci so bili težko ranjeni. Tudi pri tej prigodbi, se na avstrijski zemlji ni nič primerilo. Pravijo, de se je Vladika z Skutarskim vezirjem pogodil, de bi se znanprej sovraštvo med Černogorci in Turci konec storilo, in ta pogodba se je 28. septembra naznanila.

Tuje dežele.

Bosna. V „Osservatore Dalmat.“ se piše iz bozniške meje: Omer paša je koj, ko je v Sarajeve prišel, vezire, pašate, poveljnike in spahije Hercegovine in Bosne k sebi poklical in jim naznanil, de mora na povelje sultana nove naredbe vpeljati, in de bodo po teh naredbah vsi prebivavci, naj bodo ktere vere si bode, enake pravice vživali. Nazadnje jim ji naznanil, de naj se ljudstvo popiše zavolj vojašine, in jim je v ta namen postave prebral.

Vradniki so obljubili, de hočejo po teh postavah ravnati, so vendar opomnili, de bi se Horvatam ne zamogli braniti, ako se jim stražniki v vojake vzamejo.

Omer paša je vidil, de je to le izgovor, de de bi se postavam ne podvergli in je terdil, de se jim od Horvatov nič ni bati, ker sta

avstrijski cesar in sultan velika prijatla. On je na dalej rekel, de bo zlo ostro tirjal, de se to zgodi, ker on hoče, in de bo tistiga ostro kaznoval, ki se bi prederznil kakiga vojaka umoriti. Rekel je tudi, de bi jim nič ne koristili, ako bi njega umorili, ki bi potem sultan svojo armado drugimu Seraskiru v roko dal, z toliko veči močjo, ki bi vstajnike z ognjem in mečem kaznoval.

Potem jim je zapovedal Seraskier, ga v Sarajevem, de pride iz Krajne nazaj, čakati kamor se je z 6000 vojakov in 12 topovi podal.

Iz Banjaluke se je v Pridor podal.

Kar mu je potreba za vojake, vse v gotovem denarju plača. Vsako okrožje mu mora v razmeri prebivavcov do 2000 tovorov žita dati. Ako se bo tudi to plačalo, se še ne ve.

Ostali vojaki so zunaj Sarajeviga in so svoje topove proti mestu obrnili.

Med armado Omer pašata je krog 700 ogerskih in drugih begunov, med njimi jih je več, ktere posebno radi imajo.

Tudi več skutarskih glavarjev je pri Omer pašatu, ki so mu zlo udani, in ako bi bilo treba, so pripravljeni, z več tisuč vojaki mu v pomoč priskočiti.

Pozneje novice pravijo, de je bil Omer paša v Bihaču prijazno sprejet. To je dobro znamenje, de se bodo razmere v Krajni mirno poravnale.

Nemška. V Kurhesnu je še vedno pri starem. Desetnikom je ponujano, de bi stopnje častnikov prevzeli, ki so iz armade stopili, ki so pa, tako se zagotovi, vsakiga za nepošteniga naznanili, ki bi to storil. Velikovec se hočejo v Schleswig-Holstein k armadi podati.

Razne naznanila.

Iz serbske meje se naznani, de so že začeli denarje nabirati za spominek, kteriga bodo prvemu serbskemu pesniku, škofu Mušickimu postavili. Škof Atanacković je prvi 10 gold. podpisal.

* V „Ost deutsche Post“ se iz Insbruka piše, de je Babarczy svojo službo med spremništvam cesarja zgubil.

* Njegovo veličanstvo, avstrijski cesar se bo v Varšavo podal k ruskimu caru, spremljen od kneza in predsednika ministra Schwarzenberga, višjiga pobočnika grof Grünne, in ruskiga poslanca od Mayendorfa.

* V vojski v Erdelju je bilo požganih 300 vasi, 12 mest, in 40000 Valahov je ob življenje prišlo, in ravno toliko Madjarov.

* Ko je pred nekimi dnevi kolera po vaseh na Češkem tako hudo divjala, de je skoraj osmino prebivavcov pomorila, so se ljudje merličev tako bali, de skoraj nobeden ni več hotel merličev pokopati. Ko se enkrat prigodi, de so se zares vsi te ga branili, ko ji že fajmošter merliča blagoslovil, prime on sam za trugo in glasno reče: „Ne bo nobeden pomagal, bližnjimu poslednje časti skazati?“ S temi besedami se pripravi merliča, sam na voz položiti, kar je krog stoječe tako unelo, de se potem nikdar več niso tega branili.

* Gerški patriarh in nadškof Rajačić je že iz Karlovc na Dunaj prišel in bo predsedoval v zboru, ki se bo pomenkval v zadevah gerške cerkve.

Odperto pismo kmetam glede kolere.

(Dalje.)

Kaj pa pomaga, bo kdo rekel, če ravno vemo, de nad našo glavo meč visi, kako za-

moremo nevarnost odverniti? Zdravnik daleč proč stanuje, lekarnice tudi ni blizo; preden pride pomoč, je že prepozno.

Na to odgovorim: Berž ko čutite kako bolehnost, pojte v postljo, pijte gorki čaj, naj boljši je iz lipoviga cvetja, kteriga bi se imela vsaka skerbna gospodinja poleti nabrati. Med tem se zakuri, opeka se ogreje, v mokre cunjne zavije in pod odejo na bolnika naloži. Zaviti se mora zato, de se rujuhe ne poškodjejo in de se koža bolj omeči, de se bolnik bolj spoti. Kdor se prav dobro spoti, je že na pol rešen. Vendar pa še potem ne sme nikakor ne iz postje vstati, se ne shladiti, ker se bi na tako vižo v naj veči nevarnost postavil. Ako se bolnik zlo poti, tako de se srajca kože derže, se ne sme preobleči, ampak ogrejejo naj se rujuhe in previdno pod srajco denejo. To bolnika zlo okrepča in mu dobro dene. Gorka opeka se sme potem preč vzeti, samo na nogah naj še ostane. Na tako vižo se bo tudi pot pomanjšal. Vsak naj še potem dva ali tri dni v postlji ostane, tako de se človek popolnoma zdraviga čuti. Ako se pa to še ne zgodi, še bolnik ni otet, čeravno se je dobro spotil; toraj naj še v postlji vstane.

Kaj pa sme človek med tim časam jesti?

Naj bolj je če nič družiga ne vžije kakor čisto mesno juho, ali če te nima, nič družiga kakor čaj lipoviga cvetja. Res de se pri taki jedi nobeden ne bo zredil, al več umerje takih, ki preveč jedo, kakor pa takih, ki stradajo. Živina, ako zboli, celo nič ne je, prirojeno nagnenje jo k temu napelje; le človek v boleznih večkrat tega ne spozna in tirja jedi, akoravno je ni potreben. Ki imajo vročinsko bolezen in se mešajo, večkrat cele tedne nič družiga ne vžijejo, kakor nekaj juhe in se ravno zavolj tega ozdravijo. V nobeni boleznih pa človek tako po jedi ne hrepeni, kakor ravno v kolero, in v nobeni boleznih ni jed tako škodljiva kakor ravno v kolero.

Pa na to mi odgovori gospodinja z objakanami očmi: Vi že lahko govorite, al poglejte moj mož je na parah, moje dete je bolno, vse moram sama storiti, dokler zamorem, bom delala, ko pa ne bom več mogla, naj se zgodi božja volja, brez mene tako vse konec vzame.

Na to pravim: Besede vam iz serca gredo, vi se trudite na vso moč, ker vidite, de je potreba; al dobro preudarite, in vse drugači boste govorili. Kaj pa bodo ljubi otroci in družina počeli, ako še mater zgube? Kdo bo potem zanje skerbil?

Al ni vaša dolžnost se varovati že zavolj njih in svojiga življenja ne v nevarnost staviti? Vaš сосед bo gotovo tako ljudoljuben; de bo vam kozarc vode, vašim zdravim otrokam kosček kruha, živini pa sena dal; to dobroto mu boste morebiti kmalo obilo povernili. Pa tudi srenjski predstojniki bodo skerbili, vam postrežnika poslali. Bog, ki za tice pod nebam skerbi, tudi vaših otrok ne bo zapustil.

Pa na to mi spet kdo zaverne, de je bil že večkrat bolehen, in de je nektare ure terdo delal in se tako ozdravil, in tako, pravi, bo tudi kolero zmagal.

Na to pa rečem: Res je to, pa v tem primerleju nič ne velja; bolezen je prehuda, de bi se na tako vižo dala premagati. Tudi naj bolj močniga človeka podere, ko se ga je dobro lotila, zastoj je vse prizadevanje.

Kaj pa hočemo početi, ako nas prava kolera zgrabi? Odgovor je ta; če je zdravnik koj pri roci, je treba se popolnoma njegovim naredbam podvreči, vanj se mora vse zaupanje postaviti, ker vsakiga ljudoljuba — in za takiga morata zdravnika imeti — naj veči sreča je, pomagati, kjer je mogoče. Ako s perviga tako zdravilo da, de človek jed iz želodeca zmeče, ravna večidel modro in ne zasluži ni-

kakor, de bi mu nevedni ljudje to ravnanje očitali; eno zlo se z drugim odverne, eden strup družiga prežene, pot in oslavljenje ki po bluvanju nastopita, večkrat človeka smerti rešita. Ko pa zdravnika pričakujete, morate na ognjišu dobro zakuriti, de ne bo preveč časa, ko pride, zamudil. Ako pa zdravnika ni blizo, ste sami sebi prepušeni, ker le nagla pomoč zamore v boleznih pomagati, in v prvih trenutkih se naj ložeje pomaga. Skerbeti morate tedaj, de človeka naravna gorkota ne zapusti, in de se pred ko mogoče spoti. Pojte po strežnika, de bo domače zdravila, ktere smo popred omenili, pridno porabil; in če kerč bolnika vleče, terde miske na nogah marljivo z roko dergnil. Razun tega je dobro vreče z gorkim pepelam, peskam itd. napolnjene, okrog nog poviti. Ako se hrena v žlico nad želodec dene, večkrat bluvanje neha. Vode naj se bolniku daje piti pogostoma pa ne preveč naenkrat.

Ako pri vsem tem truplo merzlo in plavo postane in vpade, ako je bolnik nemirin, toži, de ga vročina znotraj tare, akoravno je merzel kot kamen, je še vedno zlo koristno plave lise z roko dergniti, de se ogrejejo in de se zastala kri spet oživi. Ako se bolnik pri takem ravnanju spet ogreje, koža omeči in če bolnik bolj miren postane, ga na vodo žene, je že mnogo storjeniga, pa le z umnim, naravnim zadržanjem, z ostrim, večdnevničnim postam zamore bolnik bolezen popolnoma vžugati. Vino, žganje ali kis v pokrepčanje piti, je zlo škodljivo in ima večidel naj bolj žalostne nasledke, toliko žalostniši, ker je človek potem sam kriv svoje smerti. In vendar jih je zavolj tega že toliko umerlo. Želodec in čeva so še preslabe za terdi živež ali clo za dražljive pijače.

Ako se vse tako stori, kakor smo nasvetovali, sicer ne bo mogoče vsakiga rešiti — to tirjati bi bilo tudi nespametno — vendar večidel se jih na tako vižo ozdravi, in gotovo je za starše velika tolažba, de če kogar bolezen vsmerti, vender še otroci živi ostanejo, ki, če so dobro izrejeni, svojim staršem še v grobu čast skazujejo.

Vidim, de me hočete še mnogo oprášat, toraj hočem kolikor mi bo mogoče na vse odgovoriti:

1) Dela tisti modro, ki se iz kraja, kjer kolera razsaja, ko čuti, de mu ni več dobro, v kak drug kraj, kjer še ni kolere, poda, de bi se tako boleznih obvaroval?

Odgovor: To bi bilo zlo nespametno, ker ga naj bolj zdrav kraj več ne reši, ako že bolezen v sebi čuti, on zamudi čas, v kterem bi se imel za bolezen pripravljati, da slab izgled in je v nevarnosti med poljo brez pomoči konec vzeti, kar se je že večkrat zgodilo.

2) Je prav, če ljudje iz soseske, v kteri še ni boleznih, bolnike obiskujejo?

Odgovor: Ako ste z bolnimi v zlahti in prijatli, bi ne bilo lepo, clo ako bi bili v nevarnosti, jih ne obiskati. Ako pa vas radovednost, ali up žene k bolnikom, njih premoženje, ako bi umerli, zadobiti, ste sami krivi, ako vas nesreča zadene. Na vsako vižo mora tisti, ki taciga bolnika obiše, sam nase 3 do 4 dni dobro paziti, se berž ko pride domu, preobleči in se po danih pravilih ravnati. Tudi se mora zavreči navada, de človeka, ko zboli, koj cela soseska obiše in mu potrebni čisti zrak okuži. Ako se taki ljudje prosijo, de naj pomagajo, se večidel temu odtegnejo. To se mora zlo grajati; pri bolniku naj je samo zdravnik, dušni pastir, žena, postrežnik in če je treba, kaka dva serčna soseda, ki pomagata, drugih ni potreba. Clo hišni otroci naj se na prosto spuste.

Nekoliko k poznanju Serbov i Serbstva.

Iz Kovčeziča Vuka Stefanoviča Karadžiča.

(Dalje in konec.)

To ime bi samo v tem svoj izgovor našlo, ker so te okrajne, v ktere se ima upeljati, koščki stare dežele: Illyricum. Iz enacih uzrokov bi tudi Bulgarce, Arnauts i druga ljudstva „Ilirce“ imenovati utegnuli. Pred 100 i nekaj leti v Dunajski dvorni pisarnici rabljeno ime „Ilirec“ je obseglo samo Serbe gerske cerkve. Magjari pravijo vsacemu brez razločka, kdor serbski govori, Raz (od Rascianus, nemški Raitzi); ako hočejo zaznamovati da je Katoljčan, mu pravijo papista Raz. Pri Serbih mohamedanske vere zavesti zlahte z Serbskim narodom ni iskati, utegnula bi se zbuditi z napravo šol.

Ime „Serb“ ne izhaja iz dežele, ki se zdaj Serbija imenuje. Slavyanska zgodovina prica, da se je narod s tem imenom ki ga zdaj ima, v te dežele premaknul. Dežela je toraj od ljudstva ime prejela, ne ljudstvo od nje. Južni del današnje Srbije je bil oserje nekdanjega Velikoserbskega carstva, ki je od Donave do Arhipelaga, od Jadranskega morja do Macedonije seglo. Berž ko ne je ime „Srbije“ še le v novi dobi, i po propasti Serbskega carstva, rojeno. Ne vemo nobenega Cara, ki bi se bil Cara „Srbije“ imenoval, znani pa so Cari „Serbov.“ Dobrovski i Šafařjk sta dokazala da je ime „Serb“ starji od imena „Slavjan“ i da so se vsi Slavjani nekdanj „Serbe“ imenovali.

Še bolj kakor v zadevah vere se ločijo Serbi v političkih zadevah. V Černigori so si samostojnost do današnjega dneva ohraniti znali. V avstrijskih državah jih je nekoliko graničarjev ki v večni vojaščini turško silo odverajo, nekoliko jih je živel do zdaj pod postavami ogerske vlade, nekoliko posebno v Dalmaciji pod staro vlado Avstrije. Dve tretjini današnje Srbije (od Drine do Timoha i od Donave do novega Pazara) se jih je z rusovsko pomočjo iz turskih rok iztergalo, ti se zdaj sami vladajo i plačujejo Turškemu Caru vsako leto 50.000 cekinov. Ena tretjina Serbov, Bosnjakov, Hercegovincev i prebivavcov Zete so Turkom popolnoma podložni. Le v Černigori živeči Serbi so nekoliko prostjeji, Bosnjaki nasproti revniši od vsih družih. Veći del njih še svoje kočice nima. V njemu imajo pesestva turskih zemljakov i žive, v večni stiski.

Serbska cerkev je bila od naj starejih dob pod Carigradskim Patriarhatom. V prvi polovici XIV. stoletja je bil Car Stefan, Dušan Mogoćni, lastnega serbskega Patriarha postavil. Gerci, zavolj tega razžaljeni ga dolgo niso hotli spoznati i so ga krivoverstva dolžili. Po dolgoletnem sovraštvu so ga vundar spoznali. Stanoval je Patriarh v Ipeku. Njegova cerkvena moć je obsegla celi stari Illyricum. Turki, serbsko zemljo osvojivši so ga v njegovi poprejšni moći poterdili, tako da se je pod njih oblastjo imenoval: „Od božje milosti veliki škof Ipeka, vsih Serbov, Bulgarov, primorja, Dalmacije, Bosnije, unstran Donave i celega Illyrika Patriarh.“ Po vsih tih deželah je popotoval, je v njih Vladike (škofe) i Metropolite stavil, i je bil od Metropolitanov, ki so se v zbor shajali zvoljen. Leta 1690 je Patriarh Černojević, Arseni III., po nasvetu cesarja Leopolda I. serbski narod v punt zoper Turke unemal i je 37.000 serbskih družih čez Donavo na Ogersko peljal. Leta 1737 je hotel Patriarh Arseni IV. po nasvetu cesarja Karola VI. izgled Arsenija III. posnemši z enim delom Serbov pod avstrijsko žezlo zbežati. Turki so ga zalotili i so veliko tisuč Serbov z mečem končali. Arseni IV. je z veliko težo z majhnim številom Serbov odšel.

Turci, se ve da zavolj tega zlo razljuteni so Carigradskim Gerkom, ki se jim je ta prilika zlo priležna zdela, serbski Patriarhat, po spričevanju Raicha XI. knjiga, poglav. XIV. §. 17. za 40 Kesov černih grošev prodali. To znese, ako so bili turski groši, 20000 gold. srebra, ako so bili španski se enkrat toliko. Med tem je bil Vazilij Brkić Patriarh v Ipeku zvoljen. Ko je ta zvedil, da je Patriarhat v najem dan i da je sklenjeno njega

pregnati, je bežal v Černogoro, se je 15. Kozoperska 1779 z rusovskim knezom J. V. Dolgorukim v Zupi v ladjo podal i v Rusijo zbežal. Ni znano, če je v Rusovsko prisel, ali če je na poti umrl, ali kje je pokopan. Od kar so Serbi tudi duhovno, po Carskej narvečo oblast zgubili, so bili Vladiki i Metropoliti v Carigradu voljeni.

Jedro serbskega naroda so povsod kmetje, ki v vaseh žive.

Mohamedanski Serbi veći del v mestih prebivajo, malokde v vaseh. Oni so kmetje, rokodelci i tergovci. Imenitniši njih so Age, Spahije (zemljaki) i Begi. Med mohamedanskimi Serbi je torej višji red imenitnejih ljudi, ki se pa nikjer od nižjih oistro ne ločijo, ker od njih niso ne bolj učeni ne umetni ampak samo po noši i bogastvu različni, ker je vsacemu zemljaku i kmetu slobodno, ako ima denarje, se lepo oblačiti, orožje nositi, jezdariti, hiše zidati in živeti enake naj višjemu Agi ali Begu, i ker po hrabrosti i umetnosti, posebno pa po zgovernosti vsaki nar višje stopinje lahko doseže.

V Dubrovniku so bili ob času republike Vlastitelji nar imenitnejši del ljudstva, v kterih oblasti je tudi vlada bila. Med temi i med ljudstvom je bil velik razloček, zavolj predpravice i moći Vlastiljev; pa med prebivavci Dubrovnika so bili zopet Pućani višji od prostih ljudi kteri so imeli gradjanske pravice i posebna dovoljenja (privilegije). Kakor v Dubrovniku, tako so bili tudi v družih mestih katoljskega primorja, Vlastitelji, gradjani i ljudstvo. Po vsih mestih je razloček med njimi pred ugasnul, kakor v Dubrovniku, za njimi so pa Vradniki i Laškutarji nastopili.

Tudi današnji Horvatje v Zagrebski, Vavrzdinski i Kriški okolici imajo svoje plemenitstvo, ki se ne le po šegah i predpravica od ljudstva tudi od meščanov, med kterimi žive, razloči.

V Černigori ni ne terdnjav ne mest, torej se ljudstvo s kmetijo peća. Iz med prvih Starješin posti iz med Serdarjev, Vojvodov, Knezov i družih poglavarjev zna malo kdo brati, i nihče se po obleki po šegah ali po kakih drugih predpravica od prostih Černogorcov ne loči, i njih bratje i sinovi ovce pasejo, kakor jih je trojanski kraljević Parid i kakor jih je Dušanov sestric Miloš Vojnović pasel. Še duhovni se od ljudstva po družem ne ločijo, kakor po svoji pićli vednosti i po slabem branji i pisanji. V noši i življenju so ljudstvu enaki. Poldanski sosedje Černogorcov (na jadranskem primorju), ki v vaseh stanujejo, so njim v življenju i šegah popolnoma podobni, tisti ki v mestih prebivajo se od njih komaj po družem, kakor po noši, po svojih lepših hišah i po svojem bolj omikanem živjetju ločijo, pa se osobno čez une ne zdvigujejo. To velja tudi skoraj sploh od Dalmatinskih Serbov.

V Hercegovini i Bosni je skoraj malo drugači kakor v Černigori. Majhno število meščanov i tistih ki po terdnjavah prebivajo živi med Turki, se drugači oblači i drugačno življenje pelja od ljudstva; nima ž njim v narodskih zadevah nikakorsne dotike i se tudi narodu ne prišteva.

V pravi Serbii je bilo do sadanjih časov, kakor v Bosni i v Hercegovini. V novem času, ker se je ljudstvo pomnožilo so začeli mesta zidati. Pa vundar so kmetje po deželi nar važnejega pomena, i ne samo ker so oni nar več samostojnosti deželi pridobili, ampak zato ker jih je nar več, ker nar več plačujejo i nar več store.

Pravega predpravičenega plemenitstva Serbov ni bilo drugej, kakor v ogerskih kronovinah do zadnjih prekucij. Prvi so bili Vladiki, kteri so po postavah ogerske dežele sedež pri zboru ogerskih plemenitnikov imeli. Za njimi so bili zemljaki i zlahtniki, kterim je bilo po ravno tistih postavah mnogo predpravice pred ljudstvom danih. V mestih i terdnjavah so gradjani (Bürger) veliko pravice pred ljudstvom uživali.

Iz med plemenitstva so zdravniki, pravdosredniki (advokati) duhovni, učitelji itd.

Višji red ljudstva dozdej domačega jezika ni tako čisto i gladko govoril, kakor je pri družih narodih navada. Znanstva i umetno-

sti so se učile, pa več zavolj dobička kakor iz pravega namena izobraževanja, po nemški i po ogerski; torej so prostemu Serbu zmirom ptuje ostale. Ućeni so se na Serbskem (ravno kakor tudi pri nas na Slovenskem) pri ptujih jeziki, v kterih so svojo ućenost zbrali, i ki so jih vsakdanje rabili, v svojem jeziku misliti odvadili, ga sirovega i ubožnega psovali, ki se v njemu tako dalječ segli niso, da bi njegovo lepoglasje i bogastvo presojevati zamogli. Lahko se misli torej da so tudi taki iz med prostega ljudstva, ki niso v ptuje visoke šole po kramo hodilo, za vikšimi obračali se.

Častniki (officirji) granice so le malo kdaj na izobraževanje ljudstva paziti utegnuli, ker jim je njih poklic kmalo sem kmalo tje veleval. Veliko iz med njih vundar jih je bilo, ki so dolžnost svojega poklica napak umeli i svoje podložne pri izobraževanju v nemškem jeziku preterdo deržali. Zato je raji ljudstvo tuje kakor domače predpostavljene imelo.

Tako je prišlo da so obertniki i kupei (mal) nar več za blagor i za obstojnost ljudstva storili.

Da niso tisti izmed imenitnejih, kteri so svoj narod ljubili, pri vsi svoji dobri volji ljudstvo izobraziti, svojega namena dosegli, je ta uzrok, ker so se napak lotili. Izobraženje ni iz zdravega i krepka duha naroda kalilo, ampak iz ptuje zemlje v ptujem jeziku stud i gnus v ljudstvu obujalo. Od tod pride da je bilo vse prizadetje zastoj, izvirna stvaritev serbskega narodskega duha si je pa začudenje vsega izobraženega sveta pridobila. Vikši pa tega uzroka niso spoznali ampak na okornost ljudstva vso nerodovitost izobraženja izvraćali. Tako je pel Lukian Mušički v svojih „Glasovih za domovino unetega“ leta 1819.

„Pravično hvali svet visoke glave
I kara nižje ljudstvo!“

Vuk Stefanović mu je takrat odgovoril:

„Po naših mislih bi bilo to ravno na robe veliko boljše rećeno. Niski red našega ljudstva, to je tisti, iz katerega ljudstvo obstoji, se vsim petim ali šestim narodom, s kterimi si je v zlahti na umnosti, pripravnosti, pobožnosti ali kaki drugi kreposti nikakor prekositi ne da; višji red pa je tak, kakorsen v tih zadevah, v kterih zdaj živi, biti mora; ako ni ljudstvu v sramoto v čast mu gotovo ni.“

Ko bi bili Serbi le pred 50 leti kako pomoć izbraževanja prejeli, bi si bili utegnuli do zdaj samostojno razvitje narodnosti osnovati, ker so pa tega pogrešati morali, jim je to še zdaj v toliko veći težo, kolikor huji je novo hišo postaviti, kakor pa že sozidano s potrebnim orodjem preskerbeti.

(Beilage z. Morgbl. d. Wienerz.)

Ponižno prašanje.

Je li kje na Slovenskem dobra beseda za nemško „Zusammenrottung“ v navadi?

Čes. kralj. loterija.

Naslednje številke so vzdignjene bile:

V Terstu 19. Kozoperska:

86. 84. 33. 21. 67.

Prihodno srećkanje bo v Terstu 30. Kozoperska in 13. Listopada.

Telegrafiško kurzno naznanilo deržavnih pisem 19. Kozoperska 1850.

Deržavne dolžne pisma po 5 od 100 (v srebru) 94 1/2
» » » » 4 1/2 » » 82 1/2
» » » » 4 » » 73 1/2

Obligacioni avstrijskih pod in nad Anizo, českih, moravskih, silezkih, štajarskih, ko-roških, krajnskih, goriskih in dunajske višje kamorne urad-nije.

Bankne akcije po 1160 gold. v srebru.

Dnarna cena 19. Kozoperska 1850.

V dnarju

Cesarskih cekinov agio (od 100 gold.) 25 1/2 gld.

Srebra » » » » 18 1/4 »